

LUAN STAROVA: OBDOBÍ KOZ

Přeložil Matěj Křepinský

První kapitola

Jen co jsme se usadili na břehu řeky, naše zraky upoutala pevnost a navždy se nám vryla do srdcí. Dlouho jsme z kamenného nábřeží pozorovali to, co na opevnění zanechala poslední válka, především staré kanóny, jejichž salvy oslavovaly všechny důležité svátky nedávných vítězů: První máj, Den vítězství, Den republiky.

Na nás, kteří jsme do města přišli teprve nedávno, pevnost působila jako nějaký balkón zasazený vysoko na otevřeném nebi. Byla to pýcha města. Kdo chtěl dojít k úpatí pahorku, na kterém se opevnění vypínalo, musel přejít dřevěný most. Po překonání této nádherné dřevěné konstrukce se před očima objevil opravdový, oslnivě bílý palác s řadou soch nad průčelím, které jako by ho chránily. Karyatidy s ženským tělem byly oděny do dlouhých rób a mezi nimi se nacházely kamenné masky s roztodivnými výrazy.

V tomto paláci sídlilo divadlo. Vznesená stavba zde byla postavena v neoklasicistním stylu a zanechávala dojem, jako by byla vytržena z Vídně, Říma nebo Paříže a následně zaražena přímo do srdce Balkánu. Tyto novější stavby byly vybudovány coby ukázka síly mladého státu. Vedle diva-

dla se jednalo o blízký Dům armády postavený na základech mešity, které se z důvodu jejího kruhovitého tvaru říkávalo Kruhová nebo Burmali mešita. Patřila mezi ně také naproti stojící velká banka a hlavní nádraží – jedno z nejkrásnějších na Balkánském poloostrově zasazené do místa, které stále spíš připomínalo orientální městečko. Vlastně již nějakých dvacet let po vytvoření tohoto státu, jako důsledku Versaillské smlouvy, stačil cizí kapitál vytvarovat symboly moci nadcházející doby. Tyto nové stavby, včetně kamenného mostu a obrovského opevnění, jež nad tím vším panovalo a bylo známé od pradávných časů jako hlavní opěrný bod všech říší na Balkáně, vykazovaly právě ty rysy, které byly městu příslibem dlouhodobého a stabilního vzhledu.

Uprostřed oněch budov se rozprostíralo velké náměstí – svými rozměry možná jediné svého druhu na Balkáně – a na ně navazovaly kamenný most a hlavní třída směřující k železničnímu nádraží. Na něm kdysi stávil Orient expres, vlak všech vlaků, který spojoval město se severní a západní Evropou, stejně jako s jižní a východní částí poloostrova.

Již v osmanském období, kdy opevnění sloužilo ještě jako kasárna, bylo nazýváno „Pevností“. Ta zůstala posledním symbolem zmizelých říší, z nichž byla jedna za druhou odsouzena k nevyhnutelnému pádu a následnému zapomnění. A tak se jejich pozůstatky nyní krčí v rozvalinách mezi kyklopskými kameny posetými poselstvím z různých znaků a písem, které byly vyvráceny s každým dalším uchvatitelem či zemětřesením.

Nápisy vytesané na hromadě kamení postupem času mizely, čímž se vymanily ze sevření dějin a dokazovaly tím pomíjivost všech věcí. Mezi těmito obrovskými zdmi dřímaly historické epochy zmizelých civilizací. Nebylo na světě síly, která by je mohla smést ze zemského povrchu, snad až na katastrofální zemětřesení, která město postihovala co každých pět set let. Právě do tohoto opevnění se dějiny Balkánu zapsaly více než kde jinde. A ve zprávách zanechanými uchvatiteli těchto kamenů se odrážely epitafy jejich někdejší ohromné síly.

Po velkém vysídlení, jež nás donutilo opustit naše město na západní straně jezera, jsme došli ke břehu této rychle proudící řeky a usadili se ve starém, pobořeném, kdysi však honosném obydlí z osmanského období. To konejšily stíny čtyř vzrostlých topolů rostoucí v řadě mezi dřevěným mostem a starým dívčím lyceem – později pojmenovaném po Josipu Brozu Titovi – které se po posledních otřesech půdy zcela sesunulo k zemi (ačkoliv ho šlo zachránit). Svě místo poté přenechalo třípatrové budově pyšného vzhledu, kam přesunuli ústřední výbor komunistické strany. Ten tam zůstal až do pádu režimu.

Zubu času vzdorovala pouze pevnost. Byť byla potlučená a sešlá po zemětřesení, při kterém se zřítily cihlové kasárny, jež později nahradilo Muzeum revoluce.

To my děti, jen co jsme začali žít v tomto městě a poslední stopy války zmizely, jsme v sobě pocítily sílící touhu – či to možná byly pudy nějakého neurčitěho instinktu, který v nás zůstal po našich předchozích nezdarech – abychom se i my něčeho zmocnili. Právě tato touha nasměrovala naše kroky dál za divadlo. Jen co jsme pronikli do někdejší židovské čtvrti, dostali jsme se k úpatí nedalekého pahorku. Tam se před námi znenadání zvedal svah kopce, celý vrásčitý s hluboko vymletými brázdami až na jíl, které se postupem času vyhloubily v jeho blátivých částech. Zejména po prudkých deštích po sobě rozvodněná řeka zanechala hluboké a klikaté dutiny. V nich byly posta-

veny dnešní kryty před bombardováním a dalšími útoky na město.

Po dosažení pevnosti jsme z jejího středu mohli shlédnout na celé město. Tam dole nám nyní před očima proudila voda v řece zbarvená do bleďomodrých až žlutozelených odstínů a my jsme si představovali, že jsme na vrcholku stěžně lodi proplovající napříč věky.

Pozorovali jsme shon lidí, staré vlečky, barvy velkého trhu a neutuchající proud řeky. Nicméně ať už jsme město pozorovali z jakéhokoliv úhlu, naše pohledy vždy přitáhlo velké náměstí. Po věky věků to bylo právě tam, kde se dějiny buďto začaly psát, či se uzavíraly. Přesně na tomto místě dobyvatelé konali své první vojenské přehlídky, osvoboditelé vyhlašovali vítězství, dělníci organizovali své velké manifestace a politici početná shromáždění...

Jednoho jarního rána, kdy jsme jako obvykle vylezli na pevnost, upoutalo naši pozornost opět velké náměstí. Spatřili jsme na něm neobvyklou pohybujiící se bílou masu vyplňující celý prostor. Když jsme se podívali pozorněji a dokázali jsme rozeznat, co se děje, jeden z nás zvolal: „*Kozy, mraky koz a lidí na náměstí!*“

Podívali jsme se kolem dokola, do všech světových stran kolem města. Nebylo místa, kde by se po cestách a ulicích netlačili kozy a lidé směrem k náměstí. Tam se dav shromažďoval do obrovském bílém houfu.

„*Kozí schůze!*“ vykřikl někdo z nás, který si určitě vzpomněl na časté mítinky organizované právě na náměstí.

„*To není schůze, ale kozí přehlídka!*“ přidal se třetí, který si vybavil četné vojenské přehlídky.

Po chvíli již byla každá píď náměstí zaplněna kozami a lidmi. Pasterci přicházející z horských vesnic a vedoucí za sebou celá stáda koz společně s jejich statnými kozly, vystoupili na širokou tribunu postavenou uprostřed náměstí. Tam obvykle během průvodů, přehlídek a důležitých shromáždění postávali významní představitelé nové Makedonské republiky, součásti nové Socialistické federace Jugoslávie.

V tuto chvíli však na tribuně vyčkávali pasterci na své první setkání s představiteli radnice a strany.

Ale co se skutečně na tom náměstí odehrálo?

Tam na vrcholku v pevnosti jsme ještě nerozuměli tomu, co se děje. Bylo nám ale jasné, že se

jedná o něco velkého, či historického, jak by řekli ti nejstarší, co pochopíme až později s odstupem času.

Z okolních horských oblastí do města sestoupili vesničané, kteří se nezapojili do „dobrovolných“ zemědělských družstev, a vzali s sebou své věrné kozy. Úřady doufaly v co nejrychlejší proměnu těchto pastevců v dělnickou třídu, jejíž úkolem bylo provedení socialistické revoluce. To jsme ale měli odhalit až časem. Kdo to jen mohl již tenkrát chápat?

Město ožilo díky horskému závanu, který přinesli noví obyvatelé. Od svých rodných domovin, v nichž prožívali štěstí i smutek, však tito lidé nebyli odloučeni bez ran na duši. Svá obydlí, kde se narodili, zanechali opuštěná s nadějí, že se jednoho dne vrátí. S sebou si nevezali nic, kromě těch nejnnutnějších věcí. Nikdo ale nezapomněl na klíče od domu, kam se ale s jistotou již nikdy nevrátí. Těžko se také loučili s dobytkem – se skotem, který obvykle musel být přenechán družstvům – a nakonec zůstali pouze s kozami. Ale když je řeč o těchto zvířatech, neexistoval zákon nebo síla, která mohla vstoupit mezi ně a vesničany.

Kozy stály při lidech jako rovnocenní členové jejich početných rodin. Pravdou bylo, že vesničané kozám vděčili za záchranu mnoha životů během válečných let plných prokletí a nouze.

V každé rodině se dalo najít mnoho pokolení koz, jejichž předci na vlastní kůži zakusili předešlé konflikty a neštěstí, která se na Balkáně odehrála. Bylo jasné, že bez koz by nebylo ani těchto lidí, ani těch nově narozených životů na tento svět...

Pro většinu žen pastýřů to bylo poprvé v životě, co odložily běžné oděvy a převlékly se do svých nádherných krojů, vyšívaných zlatými a stříbrnými nitěmi. Ty se blýskaly na mozaice barev a nezvyklých odstínů modře, která od tmavomodré přecházela až k zelené s náznaky žluté. Takové nuance bylo možné spatřit pouze v některých horských oblastech země.

Odchod do hlavního města byl pro tyto rodiny přelomem. Před tím žily roztroušeny po horských sedlech, úbočích, údolích a dokonce i samotných hřebenech vysokých balkánských hor.

Z některých oblastí bylo do hlavního města zapotřebí putovat celé dny, odjinud se to dalo zvládnout i za jediný den. Svě vysoko položené domovy a vesničky opustili pastevci jako na základě nějaké tiché dohody. Ano, bylo jasné, že se mezi sebou domluvili již předem a poté vyrazili společně

v jednom zástupu. Za rodinami s mnoha dětmi šly kozy, taktéž v hojném počtu, a občas nějaký ten kozel.

Občas se stalo, že se na cestě celé procesí zastavilo kvůli neustávajícímu pláči jednoho či více dětí. Zastavily tedy i kozy. Ty byly okamžitě připraveny poskytnout své mléko usazenému dítěti choulícímu se k matce, která byla sama hladová a bez kapky mléka v prsou.

Kozy během cesty utrhly a spásly vše, co našly a co v sobě mělo alespoň nějaké živiny: listy, větvičky, kůru i trávu.

Představovaly chodící zásobárny výživné tekutiny pro tyto lidi, kteří vítězným pochodem mířili na velké náměstí hlavního města republiky. Opravdu, pastevci i kozy pochodovali stále vpřed, jako by byli nějakými skutečnými vítězi války. Tito dlouhými válečnými roky vyčerpaní vojáci s hruděmi ověčenými vyznamenáními cestou potkávali mladé dobrovolníky pracující podél cesty. Zastavovali se, aby je pozdravili, a rozdělili se s nimi o zbylé kozí mléko a sýr. Byl to projev přirozené dobrotivosti horalů. A tak kozy a pastevci dorazili toho jarního rána do hlavního města, sledováni našimi dětskými pohledy z výše pevnosti.

Vysocí činitelé státu a strany si byli vědomi, že do města přicházejí noví obyvatelé z malých vesnic. Byli považováni za zárodek dělnické třídy, za její bratry.

Tušili, že pro příchozí bude bolestné odloučit se od rodné půdy a očekávali, že někteří přijdou s kočkou, jiní se psem, kohoutem či jednou ovčí nebo kozou. Nikdo si však ani v tom nejdivočejším snu nedokázal představit takovouto kozí záplavu v hlavním městě. Nikdo by nevěřil, že se jen několik dnů před průvodem na Den vítězství přihrne tolik koz, které budou defilovat právě na tomto náměstí.

Vysocí činitelé státu a strany se těšili z příchodu nových rekrutů dělnické třídy, kteří se tak konečně odstříhli od horských zvyků a tradic. Jistě nyní, bez nejmenší pochybnosti, ušetří smrtelnou ránu jak vnitřnímu, tak vnějšímu třídnímu nepříteli. Jenže bylo tomu právě naopak. Tato „kozí kontrarevoluce“, tato vpravdě bílá invaze, zbrzdila, a dokonce i zničila, strategické plány partijských ideologů a teoretiků.

Zvyklí vždy pracovat podle direktiv z nejvyšších míst, městští radní dělali, co mohli, aby situaci vy-

řešili. Na to by se ale nezmohli bez konkrétních instrukcí, kterými by se mohli řídit v otázce pas-
tevců a jejich zvířat.

Popravdě ani nebyl čas na nějaké naléhavé mi-
mořádné porady: kozy byly na náměstí a pastýři,
děti a jejich matky očekávali nějaké rychle řešení.
Podle výroku, který později použili někteří stra-
ničtí kádři, město čelilo „kozí okupaci“...

Sekretariát stranického výboru města a před-
seda výkonného výboru vyšli nahoru na tribunu,
aby se setkali s představiteli pastevců. Hlavní pas-
týř, bezpochyby vůdce všech ostatních, se jmeno-
val Čanga. Na sobě měl dlouhý zimník z kozí srsti
bez rukávů a čapku z kozí kůže, připomínající tu
Titovu. Jako první se pozdravil s vysokými před-
staviteli města. Bylo vidět, že byl ze slov tajemníka
strany, který je z úředníků oslovil jako první, vel-
mi zmatený:

– *Vítejte, bratři vesničané, budovatelé naší zářné
budoucnosti, naší společnosti bez tříd! Očekáva-
li jsme vás již několik dnů, ovšem bez těchto koz.
Kam se, bratři, všichni s těmito zvířaty složíte? To
opravdu věříte, že můžete společně s nimi žít a pra-
covat v tomto městě? Neříká snad už staré přísloví:
„S kůzlaty se půda nezorá“? Nemluvě ve společnosti
bez tříd, v komunismu...*

Čanga se velmi těžko vzpamatoval po tomto ne-
čekaném proslovu, na místo milých slov na uvíta-
nou. Avšak když tajemník strany zmínil slovo „ko-
munismus“, hlavní pastýř ho přerušil poznámkou,
u které nechyběla kapka škodolibosti:

– *My, bratře, s našima kozama přicházíme z ko-
munismu, zatímco vy ostatní jste teprve teď vyšli na
cestu k jeho dosažení. No ano, my jsme s našima ko-
zama žili přirozeně, pospolu, ještě způsobem před-
komunistickým. Společně jsme čelili ranám osudu.
S nima jsme žili, jak byste řekli vy, ve „společnosti
bez tříd“. S těmahle kozama jsme přežili fašizmus
a díky nim jsme zůstali naživu. No opravdu, pokud
by nebylo našich koz, nikdy bysme nedošli až sem,
abychom se k vám připojili a společně vytvořili děl-
nickou třídu...*

Pastevci kolem vyjádřili nahlas svůj souhlas; bílá
masa se začala ošívát. Tajemník strany takovou
odpověď vůbec nečekal. Zatímco hledal nejvhod-
nější slova, začal ho houf shromážděný na náměstí
přehlušovat, až nakonec nebylo slyšet vůbec nic.

Zpráva o bílé kozí invazi se rozkřikla po celém
městě. My děti, jakmile jsme uviděli shromáždě-
né kozy na náměstí, jsme se rozdělili a utíkali do
všech stran rozšířit tu zprávu. Lidé ze začátku na-

ším slovům nechtěli věřit – musí se uznat, že to
bylo opravdu těžko k uvěření – ale rychle poté za-
čali proudit k velkému náměstí.

Nikdo nemohl pochopit, co se ve městě vlastně
děje. Nikdo nemohl pořádně uchopit záhadný vý-
znam tohoto živelného kozího příválu.

Každý si to vykládal po svém.

Pro některé z nich kozy předznamenávaly „bí-
lou kontrarevoluci“; pro jiné byl jejich příchod dů-
sledkem „reakce vesničanů proti nucenému zaklá-
dání družstev“; pro ostatní v tom měl prsty Stalin.

V té chvíli se velká část obyvatel na náměstí
promísila s pastevci. Poté, co se utišili, se předse-
da výkonného výboru obrátil na Čangou a pečlivě
váženými slovy začal uklidňovat:

– *Očekávali jsme vás už dávno: dokonce jsme vy-
brali nákladáky, aby vás přivezly až do města. Co se
tedy stalo během cesty?*

– *Na cestu jsme se vydali pěšky kvůli kozám. Na
nákladácích pro ně nebylo místo. Bez nich bysme
ale nikdy nevyrazili.* - odpověděl Čanga.

– *Ano, to chápu...* - přerušil ho předseda s ustra-
šeným pohledem. - *Ale co nyní budete dělat s těmi-
to kozami? Prodáte je, zabijete je nebo...?*

Čanga se celý naježil, když uslyšel tato slova.
Nejraději by předsedu popadl za krk, ale ovládl se.
Nícmeně stejný pocit ovládl i nedaleko stojící pas-
tevec, poté se přenesl na celý zástup koz, dětí, žen
a starců. Bílá masa zamručela na znak nesouhlasu
a zvedla se, jako by chtěla skrze Čangova ústa sdě-
lit následující:

– *Kozy jsou součástí našich rodin, našeho života.
Bez koz to nejsme úplně my, to s nimi se cítíme sil-
nější. Kdyby nebyly kozy...*

– *Jistě, rozumím...* - přerušil ho smířlivě před-
seda.

– *Ne, vy nemůžete nikdy porozumět tomu, co pro
nás ty kozy znamenají... Však brzo uvidíte jejich
přednosti i tady ve městě.* - řekl Čanga, který chtěl
vysvětlit až do konce svůj pohled na věc.

Když stranický tajemník uslyšel Čangova slova,
otočil hlavu s podezřívavým a výhrušným pohl-
dem. Chtěl něco dodat, něco rázného, ale na nic
se nezmohl. Čanga nastalého ticha využil a po-
kračoval:

– *Jestlipak jste si povšimli, vážení občané, jak jsou
naše děti silné, s tvářemi červenými jako jablíčka,
takový opak oproti neduživým a vyhublým děckám
z vašeho města? Za každým naším dítětem stojí jed-
na koza. Zachráněnej se drží svého zachránce. Naše*

děti mají matky, které je porodily, ale mají také kozy, které je udržely naživu!

Tajemník strany a předseda výboru se na sebe chvíli bezradně dívali.

Čanga byl jedním z těch, kteří říknu to, co si opravdu myslí.

Slova toho pastevce, pomyslel si tajemník, nejsou vůbec v souladu se stranickými normami. Kdokoliv jiný by je vyslovil, musel by se za ně zodpovídat a byl by odkázán do patričních mezí stejně jako jemu podobní. Dokonce i kdyby odporovali s umírněnějšími slovy. Vždyť otírat se takto veřejně o režim, stranu a společenskou třídu, byť třeba i velmi zdrženlivě, to bylo pro obyčejné lidi z hlavního města něco nepředstavitelného.

Aby tajemník strany získal před svými podřízenými nazpět svoji otrěsenou autoritu, oslovil Čangu klidným a rozvázným tonem, ale zároveň hlasitě, aby to slyšeli také ostatní pastevci:

– My zde budujeme socialismus, který musí směřovat ke komunismu a beztržní společnosti. To znamená, že závody, silnice a mosty můžeme postavit pouze pod podmínkou společného postupu a sjednocení všech našich sil, dělníků i rolníků. Potřebujeme silný průmysl. Chybí nám hráze a přehrady. Naše města nejsou doposud obnovená, nemáme dostatečně velké obytné domy, abychom ubytovali všechny lidi. Máme tu domy, které jsou ale malé, postavené pro jednu velmi málo početnou rodinu...

Tajemník se na chvíli odmlčel, aby zhodnotil efekt svých slov. Povzbuzen nastalým tichem pokračoval:

– Podařilo se nám s velkými obtížemi zajistit vám střechu nad hlavou. Postavili jsme domy. Ubytovat vás můžeme jen tak tak. A vy jste nás teď takto přepadli s vašimi kozami! To si myslíte, že s nimi se může kráčet vpřed k socialismu?

Pastevci už dříve podobný výklad slyšeli a Čanga ho rázně přerušil:

– Bez našich koz neuděláme k socialismu vpřed ani krok. My s nima zůstaneme tady, kde jsme. Stejně tak ale jsem připraveni se s kozama okamžitě vrátit zpět, odkud jsme přišli. Jak jsem vám řekl, tam jsme s nima vzdorovali i fašismu a v socialismu, jak tvrdíte vy, musí jít vše snáz.

Tajemník strany si pro sebe něco začal mumlat a poté ztichnul. Nechtělo se mu již v rozhovoru pokračovat. Čekal na instrukce. Nechtěl se vystavit ještě větší ztrátě autority, se kterou očividně již pastevci velmi otřáslí.

Předseda výkonného výboru byl vyzrálý a rozvázný muž, vědomý si mezi vlastní moci. Když se tedy někde objevil po boku tajemníka strany, přenechával iniciativu jemu. Nicméně tentokrát pochopil, že udělat první krok náleželo jemu samotnému, a to ihned. Nařízení vládních orgánů, které byly v souladu se stranickými direktivami, zněla naprosto jasně: město tyto pastevce muselo přijmout a v žádném případě nesmělo dopustit jejich návrat. To by v opačném případě znamenalo připustit selhání. Z toho vyplývalo, že pastevcům s jejich rodinami muselo být poskytnuto přístřeší a s ohledem na vývoj událostí i s kozami. To byla hlavní linie.

Předseda výkonného výboru zvážil, jakou „osobní zodpovědnost“ by měl, pokud by se pastevci vrátili tam, odkud přišli. Úsečně hodil okem po tajemníkovi strany. Oba dva si mezi sebou velmi dobře porozuměli.

Tajemník strany byl dříve upozorněn na tajný záměr směrnice, nicméně opět si její obsah v duchu připomněl. Samotný dokument si uložil do velkého trezoru ve své kanceláři, kde si uchovával také revolver. Vše bylo jasné a pro nějaké vykrucování zde nebyl prostor. Tomu rozuměl také předseda, a proto do nastalého ticha prohlásil:

– Nechme debaty na později. Dohodnout se musíme tak jako tak! Zaměřme se na praktické problémy. Slyšeli jste už, že byty, které pro vás pastevce máme k dispozici, jsou malé. Moc pokojů nemají. Předpokládala se jedna místnost pro jednu rodinu. Nevidím zde prostě žádný prostor pro vaše kozy. Mohly by se umístit do areálů nedokončených budov závodů nebo na pastviny sousedních družstev, tady poblíž...

Předseda byl ještě chvíli zabrán do svých úvah ohledně místa, kam by se kozy daly umístit, ale Čanga ho z myšlenek vytrhnul:

– My jsme připraveni spát s našima kozama v jakékoliv místnosti... Naše děti jsou zvyklé si k nim v zimě lehnout, aby se u nich ohřály; stejně tak naše ženy a starci...

Předseda si tajemníka strany přitáhl bokem; argumenty pastevce si ani nevyslechli do konce. Bylo jasné, že on a jemu podobní neustoupí ani o krok.

V tajemníkovi strany to jen vřelo, ale navenek se dokázal ovládnout. Uvědomoval si, jaké následky by mohla směrnice mít na jeho kariéru. Obával se také odplaty všech těch, ke kterým se zachoval krivě od doby, co byl ve funkci. A že jich neby-

lo málo. Doposud nikdy nestál proti tak tvrdému odporu, a to ani během války kdy byl komisařem v armádě, ani po osvobození, kdy se stal mužem číslem jedna v hlavním městě. Avšak teď cítil, že v těchto rozhodujících okamžicích ztratil iniciativu, kterou musel zcela přenechat předsedovi výboru. Čangovi se navíc podařilo jim utnout tipec. Za to určitě zaplatí, jen co se naskytne příležitost! Kdyby jen nebylo té zatracené směrnice...

Ve světlé chvilce mu hlavou prolétla myšlenka, že směrnice se přece týká pastevců, nikoliv koz. Neodvážil se s nimi ale otevírat novou debatu, u které by opět hrozilo, že skončí ve slepé uličce. Ano, příkazy se týkaly pouze pastevců, a ne těch prokletých bílých ďáblů, kteří mu mohli zničit kariéru. Rozhodl se být zticha, aby ještě více nepodkopával vlastní autoritu. Ze všeho nejvíc přemýšlel o svolání předsednictva stranického městského výboru, aby na ně přenesl aspoň část odpovědnosti. Na to ale nebyl čas a navíc si nebyl jistý, že by tím dosáhl kýženého efektu. Pravda je, že zde byly i ozbrojené síly a policie, ale to by se musel neprodleně poradit se všemi orgány republiky. Z podniknutí takového kroku měl strach. Proto celou záležitost raději přenechal v rukách předsedy ústředního výboru...

Na město se pomalu snášela noc. Tam nahoře v pevnosti začali rozsvěcet lampy. Pastevci a jejich zvířata z náměstí stále neodcházeli. Děti krmily kozy posledními už uschlými listy, které cestou natrhaly.

Tajemník strany a předseda výboru svolali zasedání příslušných výkonných orgánů za účasti členů městského výboru strany. Bylo rozhodnuto, že pastevcům bude dovoleno se prozatím usadit se svými kozami v domech a bytech, které k tomu byly vyčleněny. Co se koz týkalo, dohodli se na nalezení řešení v souladu se směrnicemi očekávaných od vyšších stranických instancí. Nicméně všichni účastníci porady si byli jistí – a to zdůraznili více než jednou – že pastevci se svých zvířat rychle vzdají, až pochopí, co je čeká.

Tajemník strany a předseda ústředního výboru se vrátili společně se svými spolupracovníky na náměstí až pozdě v noci, aby Čangovi a ostatním pastevcům oznámili své rozhodnutí o jejich přechodném umístění společně s kozami do bytů, které mělo hlavní město k dispozici.

Nejmenší děti již podřimovaly mezi kozami spícími na zemi a zahřívaly se o jejich těla. Aniž by si dělaly hlavu z toho, že jejich potomstvo usnulo,

začaly matky připravovat večeri z posledních zásob, které zbyly v jejich torbách.

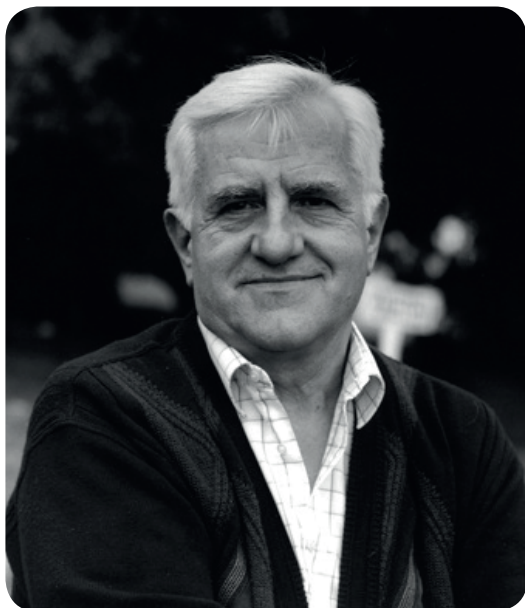
Najednou došlo k velikému pozdvižení.

Byli to pastevci, kteří právě slavili první vítězství v hlavním městě. Znenadání se ozvala jedna revoluční píseň, ke které se druhým hlasem přidávaly kozy. Vyděšené děti se probudily a začaly fňukat. Výkřiky radosti se promísily s pláčem a mečením koz.

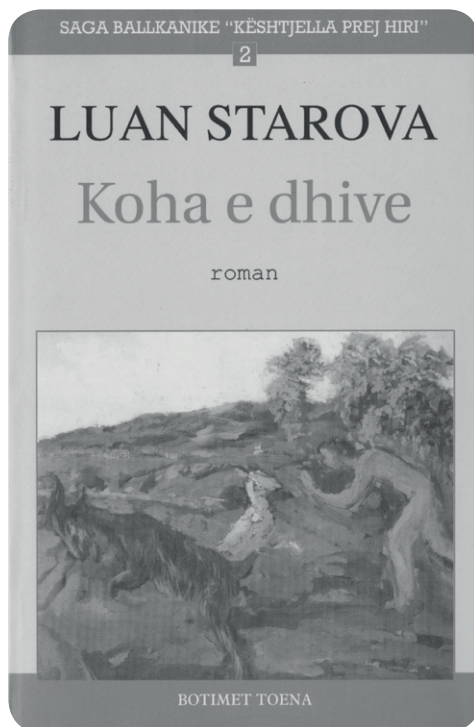
Ulicemi města se dal do pohybu bílý zástup, který se následně rozdělil a zmizel v mnoha opuštěných bytech...

Luan Starova (1941) představuje spisovatele, v jehož osobě se snoubí albánská literatura společně s tou makedonskou. Narodil se sice v albánském Pogradci v roce 1941, ale během 2. světové války byla jeho rodina nucena odejít do Skopje. Tam Luan Starova absolvoval v makedonském jazyce jak základní, tak následně také střední a vysoké vzdělání se zaměřením na francouzský jazyk a literaturu. V akademickém prostředí zůstal i nadále jako vyučující na filologické fakultě ve Skopje. V 90. letech se následně přesunul k profesi diplomata. Nejdříve zastával post jugoslávského velvyslance v Tunisku a Palestině. Po vyhlášení samostatnosti Makedonie se stal jejím prvním velvyslancem ve Francii s dalším přidělením ve Španělsku, Portugalsku a sídle UNESCO. V současné době žije ve Skopje a je členem Makedonské akademie věd a umění.

Svá díla píše Luan Starova jak albánsky, tak také makedonsky. Jeho tvorba se vyznačuje především romány, vedle nichž figuruje také několik sbírek povídek a esejí. Svou znalost francouzštiny využil na poli překladu, především v případě známých francouzských básníků, jejichž díla přeložil do albánštiny a makedonštiny. Románová tvorba Luana Starovy se v zahraničí dočkala překladů do více jak 12 jazyků a řady ocenění se dočkala především ve Francii.

Kniha Období koz (Koha e dhive) byla ve Francii oceněna jako nejlepší zahraniční román za rok 1997. Jedná se o druhý román z řady nazvané Balkánská sága či Pevnost z prachu, ve kterém se z části promítají autobiografické prvky. Děj se odehrává krátce po druhé světové válce v hlavním městě Makedonie, jméno města ale v románu ani jednou nezazní. Skrze vyprávění dítěte, jehož rodina se do města přistěhovala během druhé světové války, se před čtenářem rozvíjí bizarní příběh o horských pastevcích, kteří se podle plánů komunistických předáků měli stát součástí dělnické třídy, popsán je jejich příchod do hlavního města bývalé nejjižnější jugoslávské republiky. Nečekaně však spolu s sebou vzali i svá početná stáda koz, což poté mnohdy vede až ke komickým situacím, které jsou však zasazeny na pozadí hořké reality komunistického režimu s otázkou osobní svobody každého jednotlivce.

Matěj Křepinský (1993)

je studentem magisterského oboru jihovýchodoevropská studia se specializací albanistika na Filozofické fakultě UK. Ve svém studiu se zaměřuje na meziválečné období Albánie a literaturu albánské národního hnutí. Doposud přeložil jednu povídku od Urana Butky Nechávej nás tu zemřít publikovanou v antologii povídek *Odkud vítr vane*.